

VÁCLAV BENEŠ TŘEBÍZSKÝ:

BLUDNÉ DUŠE.

HISTORICKÝ ROMÁN.

"Knížeti vašemu zvoním na cestu — a sotva jinam, než do pekla! Za to, že jsem mu pověděl, o každém kroku sestry jeho, že jsem stopoval ženicha jejího jako chrt vysokou zvěř, dal mě na výměnek — do poustevny; abych se tam modlil za jeho a za své hříchy! A když jsem se tu dočkal člověka, jenž mu sestru jeho zavedl, císařovnu a svou zemi zradil, a když jsem s jeho tváře strhl škrabošku; jak s ním naložil? Nezkřivil mu ani vlasu. Šel jsem císařským úřadům povědět, že v Podlesí potuluje se člověk zrádce, a co jsem tím získal? Vyhánějí mě i z mého útulku, z mé poustevny! Co tedy s takovým životem! Vašemu knížeti už jsem odzvonil, vašemu štěstí také, a nyní zazvoním sobě. A kam? Ať je to do nebe či do pekla, všude se vydám!"

A krajem opět chraptěl rozražený zvonec. Přišel oňehdy na všechny v Podlesí okružníky, v nichžto se přísně obnovovaly zeměpanenské rozkazy, pokud se týče zrušení všech pousteven na samotách. Jarolím měl o nich dobrou povědomost; sáhly mu studenou rukou nejen k srdci, ale i na poslední špetku rozumu. Když byl před lety u slečny Lucilie komorníkem a dělal jednomu ze sousedních velmožů obratného starosvata, nebyl by se byl nadál, že sám sobě jednou zazvoní hodinkou a že u něho v rouše poustevnickém; sliboval mu tenkrát velmožný nápadník správcevé místo na nejlepší panství. Kolovrat mu ale štěstí bezděčně pokázal.

Ve vrboví za Jiřicemi zase už štěhotali slavičkové, ale zladili si na dalekém jihu hrdečka k samým smutným převánkům. Veselejší šveholili vysoko pod oblaky skrývání, hlouběji ve hvozdě přizvukoval jim drozda, ob čas vmlásla se do toho i žezulka. Na lukách konvalinky s petrklíčem začali tanec a za nimi všechny krásky až do slunečnice. Oči přecházejí, jak se všecko kmitá a leskne. Při všem vůně libá, že by si tu člověk rád zdřímil k nejtouženějšímu snu! Ovane poutníka na hodinu daleko a vábí jej za sebou, jako by ho chtěla čarovnou silou zmániti a lesním pannám vydati.

Podél Jiřického potoka kráčeli za rozkošného nedělního odpoledne v máji dva mužové. Neměli dle všeho na spěch, často se zastavovali. Mluvíli málo. Lucie se tu užily v pouhý pruh, ale také zelenaly se nejkvěšší barvou. Vrby s olšinami ustoupily zde pouhému proudu, ale za to v zelení kývalo se na tisíc modravých zvonečků, potok ozýval se tu volněji, a vysoko nad křišťálovou vodíci objímaly se staré černé borovice.

Mužové — Květ a Refunda — zabořili v levo do mlází uzoučnou, již skorem zarostlou stezičkou, jež ovinula se v dosti příkrou skrání. Za malou chvíli oetli se na výběžku, s něhož mohlo oko přeletěti Podlesí na míle daleko a široko. Slunce stál ještě hezky vysoko. Starší rozhlédl se kolem, levěji protřel si zrak, podíval se k jihu, kde nade tmavými lesy pročernala střecha knížecího zámku; potom se obrátil k východu, kde se zelenaly zahrady jirčické a zeimí jejich šedaly se doškové střechy. Poněkud na pravo bělela se věž Okrouhelského kostela.

Pod štíhlou jedlí na výběžku jevil se stopy někdejší mechové seďáky; ale už si tu asi dávno ži-

vá duše neodpočívala. Přibýlo několik vrstev zelenějšího a jemnějšího mechu, a kolem lávky vyrůstalo asi šest košatých trsů bujného kapradí, s nímž prý umějí lidé na Podlesí prováděti kusy až k neuvěřen.

Oba se zde usadili. Pohlíželi do kraje, pohlíželi do minulosti, hovořili o dávných letech svého života i o přibězích, jež teprv před krátkým časem se dokonaly. Otevřela se tu stará srdce dokořán, pravice obou mužů mnohokrát se vyhledávaly a močně tiskly, jako by se nikdy rozloučiti nechtěly. Přece však přišla chvíle rozehodu.

"Jsem z Kolovratů," promluvil starší muž vstávaje. "Lidé si ovidají, že prý v Podrošově mranorový kámen na Kolovratské urobee se potí. A to prý pokazuje jeden Kolovrat umírá. Řada je nyní na mně — jsem z nich nejstarší. Snad se vidíme dnes v životě naposled!"

Oba muži oetli se druh druhu v objeti. Nad hlavami jejich kosk uáhle umkl, a v jehličí cosi zašeštilo — Morana? Květ potom odešel — zůstal jen Refunda. "Lucilie!" zašeštil náhle. "Pod tímto kmenem jsme zažili nejšťastnější okamžiky, zde jsem se zapřisáhl, že, se stáří dly mě, vůli tvé poslední žádost učiním. A dne ti mohu říci: Počkej vůli tvou jsem vyplnil. Lid na Podlesí bude přece šťastnější. Jen lid na tebe pamatuje do dneška, velebí a zbožňuje tě do dneška! Lucilie, neklamala jsi se v něm! Věk více ti povím, více, ty drahá nevěsto má, až tě zase uvidím!"

Starý muž ještě jednou utkvěl zřímá na Podlesí, rozvinutím před ním veškeren svůj půvab májový a veškeré skvosty bující květeny. Ale dobře neviděl; měl oči plny slz. Vplížilo se mu náhle do hlavy tušení, že naposledy ty tyto lesy — naposledy tyto děliny — naposledy ty doškové, mechem prozelenalé střechy, a přišlo mu tak příliš za těžko, s tímto krajem, s tímto koutem v české zemi skorem zapomenutým, s těmito vesničkami, s těmito střechami, z nichž v bludném životě jeho byla mu skorem každá domovem, kde by ho byli na rukou nosili, — na vždy, na věky se rozloučiti.

Ale přece se vzhopil a za několik okamžiků stanul již na lesní cestě, jež vedla ke klášteru Augustiniánů pod Ročovem.

Touže dobou za humny Květova statku hezounká dívka dovijela věnce z lučních květů; nejkrásnější v něm vypadaly pomněnky. Chvilkami pozdvihla hlavinku, nejspíš ji vyrušilo šelestění větvi v korunách stěpů, jež se dělaly a červenaly už posledním květem; poletovaly tam s haluzky na haluz pěníčky.

"Jdu tady dobře ke Květovým, panenka!" ozval se náhle před ní tichý hlas.

"Dobře, staruško! Koho hledáte? Tatiček před chvílí odešel. "Ty sama jsi Květová!"

Starušce bylo tak okolo šedesáti; byla umdlena, musila si několikrát oddechnout, než mohla promluvit dále. Hlavu její halil šátek tmavé barvy a sukni měla z popelavé dykty.

"Jdu vám za to poděkovat, že jste mého syna, mého miláčka k smrti dochovali! Zaplat vám to Pánbůh všemohoucí nastokrát!"

A stařenka zavazkala, sejdala ruce a podívala se na tu dívku,

jež synu jejimu za ni prokázala službu poslední.

"Vy jeho matička? — Já vás mám od něho naposled pozdravit a potěšit..."

A Světluška ukryla své lice ve tmavý šátek staruščin. A když tu tak obě stály pro slzy nemohoucí slova pronést, ozval se ještě jiný hlas:

"Po smrti jako za živa. A já se nespouštěl naděje do tohoto okamžiku. Ale nyní ji zahrabu, do černé tmavé hlíny na jednom z hrobů Okrouhelských. Jen jestli se mi to podaří!"

Z úvozu vystoupil náhle hoch ve vojenském šatě, s tváří vpadlou, zažloutlou, s očima zčervenálými, opíraje se o těžkou ručnici. Už stál za hruší na protější břehu hezkon chvíli, zrakoma takřka hltaje dívku věnce vjíjei.

"Panno Maria Podrošovská!" Světluška zaúpěla, jako by jí po duši sáhali, a veškerou silou přivimla se k stařence, aby ji ubránila před synem Ouřadovým.

"Neboj se, Světluško! — Jíž jen s touhle starou ženou chei promluvit. — Vy jste, matko, měla syna, jedinou svou radost — já jsem vás o něj odušil. Já ho tenkrát v tom dolíku zastřelil. Může-li tak být, abyste mne neproklínala, abyste na vraha syna svého trestů Božích nesvolávala, zjevte mi, čím bych mohl získati vašeho odpuštění."

"Ty?! — Hrozný člověče!"

Obou ženštin zmocnila se hrůza tou měrou, jako by se měly proměnit v kámen. Mladý muž viděl v nich své skutky jako v zrcadle. Marně pokusil se ještě slovo z nich dostat, — němota spouštěla i jeho jazyk, posléze polo nevědomky se odvrátil a bezděky jal se otdut utkáti, jako Kain od teplé mrtvoly bratrovy. Teprve v dále vyrazil z prsou jeho zoufalý ryk a tratil se zvolna...

Staruška pozdvihla hlavu a upřela zraky do zahrady, zdali se tenhle muž v bílém kabátci nevrací; ale nebylo již viděti nikoho. Jen s koruny rozložitého stěpu spadávaly poslední běločervené květy.

Staruška utkvěla uplakanýmá očima na májové oblze.

"Je pravda, že v tomhle kraji duše zemřelých ani po smrti nemají pokoje? — Je pravdou, že, chee-li kdo pomáhati jiným, zabloudí sám a stane se bludičkou taky sám? Jsi-li, synu můj drahý, duší bludnou i ty, jen přijď ku své matec, ona tě pozná mezi tisícerem jiných, ona tě přivine na srdce mateřské, na němž musíš nalézti pokoje..."

Světluška probravši se ze mdlob, plaše se kolem rozhlédla a ještě těsněji k starušce se přitulila.

Na běloučké, skorem průsvitné lice její zavál tichounký větérek nejkrásnější květek jablonový.

XIV.

Nad Podlesím kroužily už druhé vlaštovičky s pěníčkami. Hlavy Podlešáků byly letos o celé centy lehčí a kolem srdce jim bylo volno jako těm ptáčkům vysoko v jasné modrém vzduchu. Na vřehnostenských úřadech začali páni mluvit po česku; ano mezi lidem si vyprávěli, že prý nebožtík kníže v poslední vůli kladl svým synům na srdce, aby se naučili řeči lidu poddaného důkladně a nikdy jí neopovrhovali.

V Jiřicích plynul život zase tak tichounce, jako potok kolem dědiny za májových večerů, když po březích ve vrboví štěhotají slavičci. U Květů šlo také všecko po starém. Žena mužovi a matka dceři tam ovšem sešázeli. Světluška chtěla vši moč, aby u nich zůstala matka pana pátera, ale krajačce se mezi zdejšími lesy sta-

rá hrud svírala úzkostí. — Neměla na tom světě areit už nikoho; ale přála si umřítí ve své chaloupce a odpočívati vedle svého muže.

Hrob mladého kněze na Okrouhelském hřbitově od jara do jeseňe krásilvaly věnce z nejhezčích květů, jež nasbírala Světluška na lukách a po lesích. Zelenal se svěží, bujnou travou, jako by byl zakryt drahým aksamitem.

Květ stal se málomluvnějším, často sedával zamyšlen sám a sám v zahrádě pod starými štěpy, upíraje zraky v tu stranu, kudy přicházel Refunda. A na čelo mu leckdy přiletěl stesk, jako by se z černých lesů vynořil — či z Okrouhliny ode dvou čerstvých roků? — Světluška uviděvši otec zastarého muže ve tvář, jako jiřička, když se dotkne křídélkoma obličej zasmušilého a chee s něho zapuditi těžkomyslnost. Květ se po každé dceři zlehounka vymkl, utkvěl na ní na okamžik očima a potom se odvrátil ke tmavým černým lesům za Jiřicemi. Zdálo se mu vždycky, že i v jaře nad rozkošným krajem zdejšími visí mlhy listopadové, a v těch chvílích nikdy se nemohl ubrániti vzpomínce na proroctví o bludných duších, jež za dětských let slýchával od pohádkářů.

"Až z keře jednoho v zimě v létě budou květi růže a lilie, až nejhezčí nevěsta na Podlesí z nich věnce viti a místo svému ženichu je bludným duším obětovati bude, potom teprve budou míti věčné věkův pokoje!"

Světluška byla na Podlesí nejhezčí a růže jí na lícech kvěly s lilie v zimě v létě. — Byla tou nevěstou? Ženiši odcházeli ze zdejšího statku jeden za druhým s nepořízenou; a byla jich za jediný rok celá řada. Mezi lidem si povídali, že se opravdu od nějakého času bludné duše ztrácejí, že se v Svatogothardském dolíku kmitají už toliko dvě...

Jen jednoho postrádali ve svém uvolnění: aby nynější život jejich sdílel s nimi Refunda. Co jej vyprovodil Květ tenkrát za Jiřice, nikdo ho více neviděl. Rozhodla, jenž se svým zbožím opět jezdil od dědiny k dědině, roztrousil novinu, že prý v loni v máji pochovali u Augustiniánů v Podrošově člověka, jenž byl na vlas Refundový podoben. Podlešáci se proto nemohli ani dočkati Podrošovské pouti, až budou moci pokleknouti na hrob svého největšího dobroditele.

Is Ouřadova statku setřel minulý rok příšerný ráz. Skůrcina věšba se tedy přec nevyplnila. Ostatně již zde stařice nebyla. Odešla brzy za snopkářem. Když slunce jasně svítilo, zdálo se, že střecha jeho je zlatem pošta, a ony to byly zatím z brusu nové snopy ze žitné slámy. Statek zase oživil. Hospodařila tu vdova po Ouřadovi. Když ji byl muž z domu vypudil, uchýlila se k příbuzným až někým za Oharku. A když se po čase vrátila, nemohli ji u Květů ani poznati; — vlas měla bílý jako mléko a obličej se stárlý jako sedmdesátiletá. Květ byl jí pak opravdovým bratrem.

Myslila na syna vstávaje lahle. Která pak matka mohla by zapomenouti na dítě, o němž tuší, že je nešťastno, že nemá v tom světě širošířím nikde stání, nikde pokoje, nikde útulku? Někdy zasteskla si bratřovi: "Můj Bože! Pro koho tak hospodařím? Zdalí pak si vstámene." — jméno synovo uvá jí na jazyku — "že má matku, že má svůj statek? Matičko Podrošovská! Zdalí mi přišlo kdy do hlavy i ve spaní, když jsem ho kolébala, že někdy sám změní svou kolébku!"

A potom se minulých dnů zase dlouho ani slovem nedotkl.

XV.

Rok s rokem podávaly si a tiskly ruce nad černými lesy, jaro za jarem sypalo nad zdejšími krajem všecku krásu svou, jeseň za jeseň opět tu krásu stírala, až jednou za letních dnů zdálo se, že klidné, tiché vesničky na Podlesí rázem se změnily. Přihnal se tam tenkrát vojska jako mraku. Jaktěživí takových vojáků neviděli. Byli z daleka, a Podlešáci jim přec rozuměli, z prvu trochu z těžka, ale potom jakoby všickni rodinými bratry byli.

"Máme kamennou matičku, bílou Moskvu — máme dobrého bafuška, bílého cara, a na nebi mocného patrona, svatého Mikuláše," říkali vojáci. A těm dětem bílé Moskvu a synům bílého cara byli by Podlešáci poslední sousto snesli. Ještě dnes na ně vzpomínají, po sedmdesáti letech. A když začali sborem své dumky, jako by byli na rodných rovinách, Podlešákům slzy do očí vstupovaly. Komu by se také zrak nezarusil, když molodec zapíval tonhu po domovině!

Rusové táhli Podlesím na Lipsko. Šli zaplatit Francouzům, že jejich bílá matička návštěvou Napoleonovou na smrt zčernala. A když se potom za krátký čas v dědinách trásla okna a lesy chvěly se až v kofenech, Podlešáci vzpomínali na Rusy, kudy chodili, aby je Pánbůh na přímluvu mocného patrona svatého Mikuláše ode všeho zlého zachoval. Tušili, že hřimáný děl platí ruské krvi, věrným molodecům. A opravdu: tři skvělí plukové carské gardy dokrváceli u Chlumu až na nepatrné zbytky. Ale Napoleonovi zaplatili!

A potom se rozhůčely na Podlesí všecky hvozdy ve slavné hlaholné Te Deum, a když se ještě k tomu rozhoupaly v Podrošově veliké zvony klášterské, všude se těšili blahou nadějí, že tato francouzská vojna byla na světě poslední.

Mniši řehole sv. Augustina v Podrošově odložili slavnost míru ke dni nanebevzetí panny Marie, kdy se na okolních stránkách všecko jen červená korouhvemi poutnickými a všechny cesty běhlají šaty družiček, a čistý lesní vzduch zachívá hlučnou hudbou a zručnými písničkami. Patnáctého srpna každého roku bývá v Podrošově celé Podlesí: od dětí, jejich bujnou krev matky po celý rok chlácholí, že je vezmou s sebou na pouť, od hochův a dívek, jež přicházejí si do prostorné hospody zarejdrovat, až do mužův a žen kteříž uchylují se sem se svými starostmi a kříži, až do starcův a stařen, již si sem rok co rok chodívají na matičce Boží šťastnou hodinku smrti vyprositi.

Štíhlé, bělavé věze klášterské dívají se do nebe tak směle a tak po domáčku, jako by z jejich pozlacených makovic byl do sídel věčné radosti jen jediný krok. V nádherném chrámě neví poutník ani, na čem má dříve spočinouti očima; — všecko se tu leskne a svítí, všecko tu člověka vítá tak přátelsky, tak lahodně. Andělům na oltářích div že se buclaté tváře věčným usmíváním nerozplynou, i ti svatí Boží dívají se na člověka jako staří dobří druhové. Údolina se vyprázdni až teprv, když zlaté hlavy věží zardívají se večerními červánky.

A letos zvláště vyrojilo se sem lidu jako mravenčí, když věští za letních dnů dešť. Od božihorána byla v kostele hlava vedle hlavy, a davy začínaly řidnouti teprve ke třetí po polednách. Ale kolem hlavního oltáře tvořily zástupy dosud živou hradbu. Chvillemi ozvaly se i tlumené vý-